

ТОХТАМИШ

Тетяна Олександрівна
tunechka10@gmail.com

УДК 336.67

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ
НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ
ПІДПРИЄМСТВАк.е.н., доцент, Харківський
національний університет
будівництва та архітектуриANALYSIS OF FACTORS THAT AFFECT
THE FINANCIAL STABILITY OF THE
ENTERPRISE

МУДРИЙ

Костянтин Олексійович
inno.sleepy@gmail.comбакалавр, Харківський
національний університет
будівництва та архітектури*TOKHTAMYSH Tetiana Oleksandrivna – PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture**MUDRYI Kostiantyn Oleksiiovych – Bachelor, Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture*

У статті представлено класифікацію факторів впливу на фінансову стійкість підприємства та виділено ті, що спричиняють найбільший вплив на неї. Розглянуто зовнішні та внутрішні фактори, а також виділено особливості перших. Для визначення ступеня впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства, застосовано методику Т.Е.М.Р.Л.Е.С., а також виділено основні чинники зовнішнього середовища. При проведенні Т.Е.М.Р.Л.Е.С.-аналізу розглянуто технологічні, екологічні, ринкові, політичні, законодавчі та соціальні фактори. За ступенем значущості фактори поділяються на базові, похідні та деталізуючі.

* * *

В статье представлена классификация факторов влияния на финансовую устойчивость предприятия и выделены те, которые оказывают наибольшее влияние на нее. Рассмотрены внешние и внутренние факторы, а также выделены особенности первых. Для определения степени влияния внешней среды на деятельность предприятия, применена методика Т.Е.М.Р.Л.Е.С., а также выделены основные факторы внешней среды. При проведении Т.Е.М.Р.Л.Е.С.-анализа рассмотрены технологические, экологические, рыночные, политические, законодательные и социальные факторы. По степени значимости факторы делятся на базовые, производные и детализирующие.

* * *

Introduction. The article states that the activity of any enterprise in the context of increasing globalization processes in the economy is constantly exposed to various uncertain factors caused by the instability of the political situation in the country and the growing competition in the market. These factors can lead to both positive and negative changes in the activities of the enterprise.

Purpose. The purpose of the article is to study the factors affecting the financial stability of the enterprise for various reasons.

Results. The article presents the classification of factors influencing the financial stability of an enterprise and identifies those that have the greatest impact on it. External and internal factors are considered, and also features of the first are allocated. To determine the degree of influence of the external environment on the activities of the enterprise, the method of T.E.M.P.L.E.S. was applied, and the main factors of the external environment were identified. During the T.E.M.P.L.E.S.-analysis, technological, environmental, market, political, legislative and social factors were considered. According to the degree of significance factors are divided into basic, derivative and detailing. It was noted that with a constant need for resources and a simultaneous decrease in the own financial resources of enterprises, it becomes necessary to borrow them, which in turn leads to an increase in the price of borrowed resources, and the possibility of using them to increase the return on equity can be complicated, as a result.

Conclusion. Solving the problem of ensuring financial stability is achieved by analyzing the internal and external factors affecting the financial sustainability of an enterprise. Only through the development of a personal management system of financial sustainability factors can we identify the most significant factors affecting financial sustainability and develop an effective system of actions to overcome them.

Ключові слова: фінансова стійкість підприємства, внутрішні фактори, зовнішні фактори, базові фактори, похідні фактори, деталізуючі фактори

Ключевые слова: финансовая устойчивость предприятия, внутренние факторы, внешние факторы, базовые факторы, производные факторы, детализирующие факторы

Keywords: financial stability of the enterprise, internal factors, external factors, basic factors, derivative factors, detailed factors

ВСТУП

Діяльність будь-якого підприємства в умовах підвищення процесів глобалізації в економіці постійно піддається впливу різноманітних факторів та невизначених чинників, зумовлених нестабільністю політичної ситуації в країні та зростанням конкуренції на ринку. Ці фактори можуть призвести як до позитивних, так і до негативних змін в діяльності підприємства.

Збереження фінансової стійкості підприємства та мінімізація впливу цих різноманітних чинників є необ-

хідною умовою існування кожного підприємства. Саме тому гостро постає потреба дослідження факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства.

Питання аналізу та виявлення факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства завжди було об'єктом дослідження вітчизняних та закордонних вчених. Даному питанню бути присвячені роботи таких науковців та практиків, як: І.О. Бланк, Ю.С. Цал-Цалко, О.Я. Базілінська, Г.В. Савицька, М.Д. Білик, О.В. Крухмаль, В.П. Привалов, Л.М. Шаблиста, Л.А. Кос-

тирко, О.О. Терещенко, А.В. Василенко, Т.О. Фролова, О.А. Островська, В.В. Коваленко, І.Г. Ловінська, О.В. Павловська, А.М. Поддєрьогін, Н.А. Мамонтова, А.І. Ковальов та багато інших.

МЕТОЮ СТАТТІ є дослідження факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства за різними ознаками.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У процесі роботи застосовувались такі методи економічних досліджень: системно-структурний, абстрактно-логічний, графічний.

Методичною та інформаційною основою статті є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали періодичних видань, ресурси Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансова стійкість підприємства формується під впливом багатьох зовнішніх та внутрішніх факторів.

Їх невизначеність негативно впливає на діяльність підприємств, що спричиняє відсутність забезпечення відповідного рівня фінансової стійкості. У свою чергу позитивні значення показників фінансової стійкості є підґрунтям для нормального функціонування підприємств і поступового зростання їх економічного потенціалу.

Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства наведена у табл. 1 [1, с. 83].

Як видно з табл. 1, класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства є досить різноманітною. Серед дослідників найбільша увага приділяється факторам, що залежать від місця виникнення, оскільки ефективність підприємства залежить як від внутрішнього, контрольованого середовища, так і зовнішнього, неконтрольованого, державного середовища.

Розглянемо більш детально найпоширеніші фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства (рис. 1).

Таблиця 1

Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства [1, с. 83]

Класифікаційна ознака	Фактори	Характеристика
1	2	3
За інтенсивністю взаємодії	Взаємопов'язані	Фактори взаємопов'язані між собою, тобто реалізація одного фактора зумовила дію іншого
	Невзаємопов'язані	Фактори невідпов'язані між собою
За місцем виникнення	Внутрішні	Залежать від діяльності підприємства
	Зовнішні	Не залежать від діяльності підприємства
За важливістю результату	Основні	Значно впливають на фінансову стійкість підприємства
	Другорядні	Не значно впливають на фінансову стійкість підприємства
За характером впливу	Екстенсивні	Результатом впливу факторів є кількісний приріст результативного показника
	Інтенсивні	Результатом впливу факторів є якісний приріст результативного показника
За терміном використання	Поточні	Можуть сколивати фінансову стійкість підприємства у короткостроковій перспективі
	Перспективні	Можуть сколивати фінансову стійкість підприємства у довгостроковій перспективі
За способом виявлення	Явні	Можуть бути виявлені в результаті експрес-аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства
	Сховані	Можуть бути виявлені за поглибленого аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства
За часом дії	Постійні	Фактори, характер впливу яких на фінансову стійкість підприємства з часом суттєво не змінюється
	Змінні	Фактори, характер впливу яких на фінансову стійкість підприємства постійно змінюється
За ступенем поширення	Загальні	Діють у всіх галузях економіки
	Специфічні	Діють в умовах окремої галузі економіки або підприємства
За можливістю виміру впливу	Вимірювані	Вплив факторів на фінансову стійкість підприємства може бути кількісно оцінено
	Не вимірювані	Вплив факторів на фінансову стійкість підприємства не можливо кількісно оцінити
За структурою	Прості	Фактори не можливо розложити на окремі елементи
	Складні	Фактори може бути проаналізовано за елементами

1	2	3
За колективом	Суб'єктивні	Залежать від діяльності юридичних та фізичних осіб
	Об'єктивні	Не залежать від діяльності юридичних та фізичних осіб
За властивостями явищ	Кількісні	Фактори відображають кількісну визначеність явищ
	Якісні	Фактори визначають внутрішні якості, ознаки та особливості явищ
За ступенем значущості	Першого рівня	Фактори безпосереднього впливу на фінансову стійкість підприємства
	Другого рівня	Фактори опосередковано впливають на фінансову стійкість підприємства
	Третього рівня	Фактори диверсифікованого впливають на фінансову стійкість підприємства

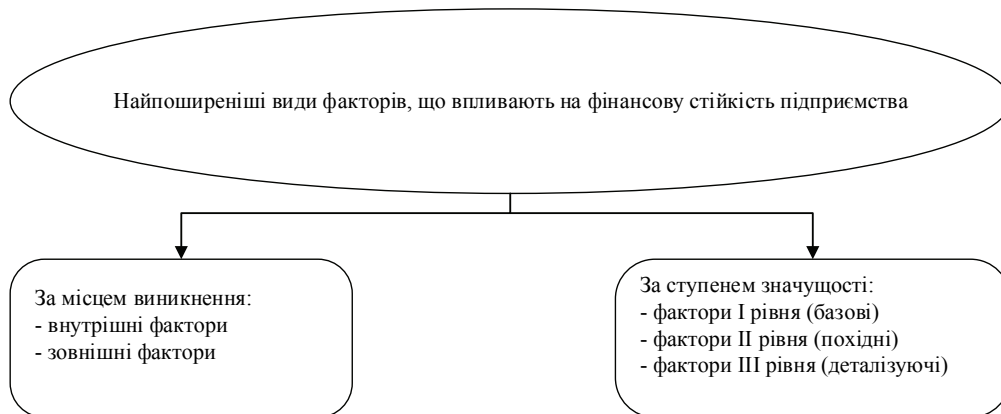

Рис. 1. Найпоширеніші фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства

Як видно з рис. 1, фактори класифікуються за місцем виникнення та за ступенем значущості. За першою ознакою фактори поділяються на внутрішні та зовнішні. Найбільший вплив на фінансову стійкість підприємства мають наступні внутрішні фактори:

- недосконала організаційна структура;
- неефективність інвестиційно-інноваційної політики;
- недостатність фінансових ресурсів;
- низький контроль за усіма процесами на підприємстві.

До внутрішніх факторів, що характеризуються значним негативним впливом на фінансову стійкість підприємств відносять [2, с. 152]:

- зростання дебіторської заборгованості;
- недостатність власних оборотних коштів;
- неефективність фінансових вкладень;
- значний відсоток морального та фізичного знецінення основних активів;
- низький рівень технологічного оновлення;
- відсутність достатньої мотивації працівників підприємства.

Особливість зовнішніх факторів полягає в тому, що вони, у більшості випадків, не підлягають регулюванню з боку керівництва підприємства. Для визначення ступеня впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства, нами застосовано методику Т.Е.М.Р.Л.Е.С. (Technology, Economics, Market, Politics, Laws, Ecology, Society). Вона дозволяє розглянути групу питань, пов'язаних із зовнішнім середовищем, розділивши їх на кілька підгруп для відповідного визначення і класифікації. Сутність цієї методики полягає в тому, що кожне з виділених питань аналізується для з'ясування труднощів, які можуть виникнути під час роботи у даній сфері і які при цьому відкриваються позитивні можливості стосовно їх вирішення. При проведенні Т.Е.М.Р.Л.Е.С.-аналізу необхідно розглянути

технологічні, екологічні, ринкові, політичні, законодавчі та соціальні фактори [3].

Основні чинники зовнішнього середовища та їх групування за методикою Т.Е.М.Р.Л.Е.С. наведено у табл. 2.

На нашу думку, класифікація факторів впливу на фінансову стійкість за місцем виникнення є найбільш загальною та може бути застосована на будь-якому підприємстві. Залежно від рівня виникнення та ступеня значущості на фінансову стійкість підприємства виділяють 3 групи факторів.

Фактори I рівня – це узагальнюючі (базові) чинники, які є результатом впливу чинників II і III рівнів і водночас виступають генератором взаємодії більш дрібних чинників [4, с. 194].

До чинників I рівня відносять фазу економічного розвитку системи та стадію життєвого циклу підприємства. Фаза економічного розвитку системи впливає на темпи виробництва та реалізації продукції, рівень інвестицій підприємства у товарні запаси, а також на доходи підприємства та населення. Наприклад, у період економічної кризи темпи реалізації продукції відстають від темпів її виробництва, що призводить до скорочення збуту за одночасного зменшення доходів підприємств і рівня доходів населення.

Результатом такої ситуації є зниження ліквідності підприємств та їх платоспроможність, що негативно впливає на рівень фінансової стійкості підприємства [5, с. 71].

Наступним чинником I рівня є стадія життєвого циклу підприємства. На цей чинник потрібно звернути особливу увагу, адже при визначенні загально-економічної мети діяльності підприємства, для досягнення якої будуть спрямовуватись всі інші його стратегії, він є основоположним.

Основні чинники зовнішнього середовища за методикою Т.Е.М.Р.Л.Е.С.

Група факторів	Чинники	Напрямок проведення аналізу чинників
Економічно-соціальні	- темпи розвитку національної економіки; - рівень галузево-регіонального розвитку; - динаміка і кон'юнктура ринку; - темп інфляції; - рівень безробіття; - державна політика у питаннях формування ціноутворення та розміру мінімальної заробітної плати; - швидкість зростання доходів громадян; - рівень та динаміка освіти та культури населення; - чисельність та структура населення.	- оцінка попиту і пропозиції на цільовому ринку; - чутливість підприємства до вартості позикового капіталу; - аналіз тенденцій фондового та валютного ринку; - оцінка внутрішньогалузевої конкуренції; - опрацювання статистичних даних країни задля оцінки макроекономічних показників (рівень безробіття, рівень зайнятості, ВВП, ВНР тощо); - вплив структури населення на діяльність суб'єкта господарювання.
Ситуаційно-політичні	- політична ситуація; - рівень політичної стабільності; - рівень корупції; - адміністративні перешкоди; - система забезпечення і охорони прав власності.	- очікування рішень посадових осіб; - вплив реформ та програм уряду на діяльність підприємства; - оцінка політичних змін у країні.
Нормативно-правові	- нормативно-правове забезпечення у сфері трудових відносин та динаміка їх змін; - нормативно-правові акти у питаннях регулювання господарської діяльності; - законодавство в сфері оподаткування.	- дослідження змін і тенденцій, як на рівні держави, так і на місцевому рівні, які прямо чи опосередковано можуть вплинути на діяльність підприємства; - оцінка впливу чинного законодавства на рівень конкуренції на ринку.
Технологічні	- розвиток нових технологій та можливість їх запровадження на підприємстві; - новітні стандарти техніки та обладнання.	- аналіз можливостей підприємства вводити у виробничий процес новітні технології; - оцінка можливості запровадження нових методів отримання, зберігання та оброблення інформації.
Екологічні	- нормативно-правове забезпечення та стандарти у сфері охорони здоров'я та екологічної безпеки.	- аналіз впливу підприємства на екологію регіону; - оцінка діяльності конкурентів в екологічній сфері.

На підприємстві необхідно приділяти значну увагу з'ясуванню специфіки кожної окремої стадії його розвитку, оскільки саме вона буде визначати його потенційні можливості стосовно забезпечення обсягів діяльності, а отже, величини прибутку, формування приросту активів та їх фінансування у необхідному обсязі за рахунок власних фінансових ресурсів з метою самофінансування, і разом з цим опосередковано формуватиме певний ступінь фінансової стійкості та стабільності фінансової діяльності підприємства [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**, с. 127].

Фактори II рівня є похідними. Вони є результатом дії базових чинників. До чинників II рівня відносять:

- грошово-кредитну політику;
- амортизаційну політику;
- середній рівень доходів населення;
- соціальну політику держави;
- демографічну ситуацію;
- податкову політику держави;
- загальний рівень стабільності;
- стратегію управління обсягами діяльності;
- стратегію управління капіталом;
- стратегію управління активами;
- стратегію управління грошовими потоками.

Чинники II рівня бувають зовнішніми та внутрішніми. Вплив зовнішніх чинників пов'язаний із державним регулюванням (фінансова, податкова, амортизаційна,

грошово-кредитна, соціальна й демографічна політика тощо). Від напрямів, ступеня відповідності, видів, методів цього регулювання та фази економічного циклу залежатимуть характер і глибина впливу деталізаційних чинників.

Внутрішні чинники включають в себе стратегію управління обсягами діяльності підприємства, політику управління його активами та власним і позиковим капіталом, та забезпечують фінансову стійкість.

Розробка стратегії передбачає визначення загальної потреби в активах, їх оптимальної структури при одночасному визначенні джерел фінансування цієї потреби й оптимізації структури капіталу, що, зі свого боку, є гарантом досягнення ефективної пропорційності між коефіцієнтом фінансової прибутковості та коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства. Досягнення потрібного співвідношення між коефіцієнтом прибутковості й коефіцієнтом фінансової стійкості повинно бути головною метою підприємства, оскільки цей чинник сприяє збільшенню його ринкової вартості [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].

Фактори III рівня є деталізуючими. З їх допомогою з'ясовують і деталізують механізм впливу похідних чинників на фінансовий стан підприємства. Деталізуючими чинниками є:

- середній рівень доходів населення;
- рівень інфляції;

- рівень конкуренції;
- стратегія управління ризиком;
- склад та структуру активів;
- стратегія управління власними фінансовими ресурсами та позиковим капіталом.

Вплив факторів III рівня на фінансову стійкість підприємства є диференційованим, тому за їх значущістю одним із найважливіших внутрішніх чинників фінансової стійкості є вірний вибір стратегії управління активами. Від того, який загальний обсяг оборотних коштів має підприємство, та від того яка кількість запасів та активів знаходяться у грошовій формі, залежить фінансова стійкість підприємства.

Другим за значущістю внутрішнім чинником III рівня є стратегія управління капіталом (оптимізація складу та структури джерел фінансування активів, а також власних фінансових ресурсів). Зі збільшенням обсягу власних фінансових ресурсів за рахунок внутрішніх джерел збільшуються також потенційні можливості підприємства.

Зовнішнім фактором III рівня, що впливає на ступінь фінансової стійкості, є рівень інфляції. Під впливом інфляції зменшується обсяг чистого прибутку підприємства, що призводить до зниження обсягу власних фінансових ресурсів, які формуються за рахунок внутрішніх джерел.

При постійній потребі в ресурсах та одночасному зменшенні власних фінансових ресурсів підприємств з'являється необхідність їх запозичення, що в свою чергу призводить до зростання ціни на позикові ресурси, та ускладнюється можливість їх використання для збільшення прибутковості власного капіталу, внаслідок чого може зростати вартість капіталу підприємства. Усе це в сукупності сприяє зниженню ринкової вартості підприємства [**Ошибка! Источник ссылок не найден.**].

ВИСНОВКИ

Таким чином, розв'язання проблеми забезпечення фінансової стійкості досягається за рахунок аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства. Лише за рахунок розробки персональної системи управління факторами втрати фінансової стійкості можна визначити найбільш вагомні чинники, що впливають на фінансову стійкість, та розробити ефективну систему дій стосовно їх подолання.

Список використаних джерел

1. Самарченко Є.О. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства. Актуальні проблеми сьогодення. Харків, 2018. №5. С. 82-84.
2. Сізова А.В. Економічна сутність фінансової стійкості

підприємства та напрями її забезпечення. Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ: Економічні науки. Суми, 2012. №2. С. 145-156.

3. Стрельченко К.С., Кузнецова Л.Г. Методика аналізу глобального макрооточення TEMPLES. Научные исследования: от теории к практике: материалы III Междунар. науч.-практ. конф. (г. Чебоксары, 30 апр. 2015 г.). Чебоксары: ЦНС "Интерактив плюс", 2015. С. 325-328.

4. Гапак Н.М., Капштан С.А. Особливості визначення фінансової стійкості підприємств. Науковий вісник Ужгородського університету. Ужгород, 2014. Вип. 42. С. 191-196.

5. Гончарова А.І. Відновлення платоспроможності підприємства: модель оздоровлення фінансів. Фінанси України. Київ, 2014. № 8. С. 68-78.

6. Дем'яненко І.В. Фінансова стійкість підприємства та її регулювання. Фінанси України. Київ, 2012. № 5. С. 127-129.

7. Стришенець О.А. Аналітичний огляд фінансової стійкості підприємства. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк, 2018. №3. С. 58-65.

8. Павленко О.П., Семиліт І.В. Економічна сутність фінансової стійкості підприємств: фактори впливу, оцінка та джерела фінансування. Молодий вчений. Херсон, 2016. № 7. С. 113-116.

References

1. Samarchenko Ye.O. Methodological approaches to assessing financial sustainability of an enterprise. Actual problems of the present. Kharkiv, 2018. № 5. pp. 82-84 (in Ukrainian).

2. Sizova A.V. The economic essence of financial stability of the enterprise and its sources of support. Youth Scientific Bulletin UAB NBU: Economic Sciences. Sumy, 2012. № 2. pp. 145-156 (in Ukrainian).

3. Strelchenko K.S., Kuznetsova L.H. The method of analysis of the global macro-environment TEMPLES. Scientific research: from theory to practice: Proceedings of the III Intern. scientific-practical conf. (Cheboksary, April 30, 2015). Cheboksary: CNS "Interactive plus", 2015. pp. 325-328 (in Russian).

4. Hapak N.M., Kapshtan S.A. Features of determining the financial stability of enterprises. Scientific herald of Uzhgorod University. Uzhhorod, 2014. Issue 42. pp. 191-196 (in Ukrainian).

5. Honcharova A.I. Restoration of solvency of the enterprise: a model of financial rehabilitation. Finances of Ukraine. Kyiv, 2014. № 8. pp. 68-78 (in Ukrainian).

6. Demianenko I.V. Financial stability of the enterprise and its regulation. Finances of Ukraine. Kyiv, 2012. № 5. pp. 127-129 in Ukrainian.

7. Strishnets O.A. Analytical review of financial sustainability of the enterprise. Economic Journal of Lesya Ukrainka East-European National University. Lutsk, 2018. № 3. pp. 58-65 (in Ukrainian).

8. Pavlenko O.P., Semylyt I.V. The economic essence of financial sustainability of enterprises: factors of influence, estimation and sources of financing. Young scientist. Kherson, 2016. № 7. pp. 113-116 (in Ukrainian).